

Een comfortabele waarheid - Groei naar een duurzame en solidaire economie

*Inleiding workshop 5 – Groei en herverdeling – Piet Terhal
Tilburg, 20.01.2008*

Inleiding

De combinatie van bevolkingsgroei, de groei van economische aspiraties en de wijze waarop de wereldeconomie is georganiseerd scheppen een zeer gevaarlijke situatie. De globalisering brengt nieuwe welvaart, op een manier die haaks staat op solidariteit en duurzaamheid. Op zoek naar een adequate economische politiek in deze crisissituatie loont het wellicht om te luisteren naar Jan Tinbergen.

Tinbergen over doelen en instrumenten van economische politiek

In het boek “Economic Policy: Principles and Design” maakt Tinbergen onderscheid tussen de **doelstelling** van economische politiek en de **instrumenten** waarover de overheid beschikt om dat doel te bereiken. Tinbergen onderscheidt **drie categorieën instrumenten, namelijk kwantitatieve, kwalitatieve instrumenten en hervormingen**. Kwantitatieve instrumenten zijn wijzigingen in de kwantitatieve waarden van bestaande instrumentvariabelen. Zo kan de overheid de belastingen verhogen en daarmee extra overheidsuitgaven financieren.

Kwalitatieve instrumenten betreffen bijvoorbeeld wetten, normstellingen, nieuwe instituties of het hervormen van oude instituties. Voorbeeld is een Europese Centrale Bank, waardoor de overheid over nieuwe instrument- variabelen kan gaan beschikken. Hervormingen tenslotte zijn meer fundamentele veranderingen in de (economische) organisatie van de samenleving. Deze raken aldus Tinbergen aan spirituele waarden en essentiële relaties tussen individuen. Hij besteedt aan hervorming veel aandacht.

Kernbeslissingen liggen op bovennationaal niveau

Deze conferentie wil toe naar hervormingen, dat wil zeggen naar een andere doelstelling van economische politiek, waarbij solidariteit en duurzaamheid centraal staan, en ook naar de inzet van nieuwe instrumenten. Gezien de globalisering moeten kernbeslissingen ten aanzien van internationale solidariteit en duurzaamheid op mondiaal niveau plaats vinden.

Beperking van de groei in het Noorden en een werkgelegenheidspolitiek

Dat daarbij de groei doelstelling ter discussie moet komen, werd door Tinbergen al vroegtijdig erkend. In 1976 pleitte Jan Tinbergen in het RIO rapport voor een planmatige afname van de economische groei in het “ontwikkelde Noorden” van de wereld ten bate van een groeiversnelling in het Zuiden, ten einde een betere mondiale verdeling naderbij te brengen. Een van de krachtigste impulsen voor herverdeling is volledige werkgelegenheid. Daarom lanceerde Tinbergen in 1980 samen met Den Uyl, Kok en Pronk een schets voor een wereldwijd werkgelegenheidsplan, waarin expliciet vergroting van de werkgelegenheid als centraal perspectief van de economische politiek werd gesteld, een per definitie begrensde doelstelling. Tinbergen zegt daarover: “Dit behoeft niet een algemene verhoging en een snellere groei van de productie in te houden. Hier blijft, in verband met de bekende vraagstukken van energieschaarste en milieubelasting, **selectieve groei**, zoals reeds vaak bepleit, een noodzaak...”

De verantwoordelijkheid van rijke landen

De invoering van de betreffende hervormingen zal op verschillende niveau 's (nationaal, regionaal, mondiaal) anders moeten verlopen. Deze conferentie richt zich met name op de economische politiek van de rijke landen (waaronder Nederland en België). Drie aspecten zijn dan van belang: ***(1) het scheppen van financiële ruimte voor nationale en internationale herverdeling; (2) investeringen in duurzaamheid gebaseerd op grondig onderzoek; (3) opbouw van instituties voor internationale besluitvorming, met name op financieel en monetair gebied.*** Dit alles vraagt om een nieuwe maatschappelijke en politieke consensus en een instrumentele financiële ruimte, welke berust op een doelbewuste matiging van de binnenlandse consumptie. De overheid stelt nieuwe normen voor duurzame productie vast, welke nieuwe investeringen van commerciële bedrijven vragen, waarvoor de ruimte onder andere gevonden zal moeten worden in matiging van de brutoloonkosten. Ook vergt solidariteit en duurzaamheid uitbreiding van de overheidsuitgaven, zowel in de sociaal-consumptieve sfeer (ontwikkelingssamenwerking, betere inkomensverdeling o.a. door werkgelegenheid in de dienstensector, onderzoek, onderwijs, volksgezondheid) als in investeringen (natuurbehoud, verbetering van de fysieke infrastructuur). De netto-inkomens en de private consumptieve bestedingen zullen aldus lager komen te liggen, maar dit verlies wordt gecompenseerd door hogere waarden in indicatoren van solidariteit en duurzaamheid. Aspect (3) behelst het aanwenden van invloed om Europese en mondiale instellingen te (her)vormen zodat ze beschikken over instrumenten ter bevordering van solidariteit en

duurzaamheid. Een van die instrumenten vormen sterk vergrote overdrachten voor armoedebestrijding, duurzame technologie, en ontwikkelingssamenwerking.

“Creativiteit en soberheid zullen ons levensdevies moeten worden”

Deze woorden van Jan Tinbergen duiden op de noodzaak van creatieve actie, maar ook van terughoudendheid en matiging. Het roer gaat niet om zonder grondige omkering in waarden..